

# DZIEJE

# NAJNOWSZE

PL ISSN 0419-8824

INDEKS 355682

POLSKA AKADEMIA NAUK  
INSTYTUT HISTORII

KWARTALNIK  
POŚWIĘCONY  
HISTORII  
XX WIEKU

2-2012



**POLSKA AKADEMIA NAUK  
INSTYTUT HISTORII**

---

# **DZIEJE NAJNOWSZE**

**Rocznik XLIV  
2012  
2**



**WARSZAWA 2012**

„Dzieje Najnowsze”  
Założone w 1969 r. przez Tadeusza Jędruszczyka,  
Czesława Madajczyka i Witolda Stankiewicza

Wydanie publikacji dofinansowane przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego

#### KOMITET REDAKCYJNY

Idesbald Goddeeris, Krzysztof Kawalec, Tadeusz Kisielewski, Marek Kornat,  
Piotr Madajczyk, Wojciech Materski, Jan Molenda, Władimir Niewieżyn, Andrzej Nowak,  
Wojciech Rojek, Dušan Šeges, Andrzej Suchcitz, Ryszard Sudziński, Włodzimierz Suleja,  
Małgorzata Willaume, Michihiro Yasui, Elżbieta Znamierowska–Rakk

#### REDAKCJA

Andrzej Chojnowski, Małgorzata Gmurczyk–Wrońska (sekretarz),  
Marek K. Kamiński, Andrzej Koryn, Rafał Stobiecki, Jacek Tebinka,  
Tadeusz Wolsza (redaktor naczelny)

#### TŁUMACZ

Aleksandra Rodzińska–Chojnowska

#### ADRES REDAKCJI

Instytut Historii PAN  
00–272 Warszawa, Rynek Starego Miasta 29/31, tel. 22 831–02–61

ISSN 0419–8824

© Instytut Historii PAN & Wydawnictwo DiG, 2012



Wydawnictwo DiG Sp.j.  
PL 01–524 Warszawa, al. Wojska Polskiego 4  
tel./fax (+4822) 839–08–38  
e–mail: [biuro@dig.pl](mailto:biuro@dig.pl) <http://www.dig.pl>

Druk cyfrowy: Fabryka Druku w Warszawie

## Spis treści

### STUDIA I ARTYKUŁY

|   |     |
|---|-----|
| Tomasz Czarnota — <i>Jerzy Giedroyc jako funkcjonariusz państwowy — wzorowy urzędnik czy polityczny ryzykant?</i> .....         | 3   |
| Jan Daniluk — <i>Powstanie i działalność niemieckiej placówki archiwalnej wojsk lądowych w Gdańsku–Oliwie (1939–1945)</i> ..... | 33  |
| Piotr Stanek — <i>Niewola powstańców warszawskich (1944–1945)</i> .....   | 51  |
| Jacek Wołoszyn — <i>Założenia programowe i cele działania konspiracyjnych organizacji młodzieżowych lat 1944–1956</i> .....     | 69  |
| Ryszard Kawalec — <i>Legalizacja w komunistycznych organach bezpieczeństwa w Polsce (1944–1990)</i> .....                       | 89  |
| Elżbieta Kossewska — <i>„Zużyty komunizm i apostaci” — Ignacy Iserles i jego izraelska odnowa</i> .....                         | 125 |

### PRZEGLĄD BADAŃ

|  |     |
|--|-----|
| Waldemar Grabowski — <i>Nieznany rząd Polski Walczącej 1939–1945</i> ..... | 153 |
|--|-----|

### AUTOREFERATY

|   |     |
|---|-----|
| Jarosław Wąsowicz SDB — <i>Niezależny ruch młodzieżowy w Gdańsku w latach 1981–1989</i> ..... | 157 |
|---|-----|

### ARTYKUŁY RECENZYJNE I RECENZJE

|   |     |
|---|-----|
| Henryk Bartoszewicz — <i>Niemcy, Wolne Miasto Gdańsk i Związek Sowiecki w świetle polskich dokumentów dyplomatycznych z 1932 r.</i> ..... | 165 |
| Krzysztof Kosiński — <i>Peerelowskie pokolenia?</i> .....   | 181 |
| Robert Kościelny — <i>Kilka smutnych refleksji nad Przesileniem</i> .....   | 193 |

\* \* \*

|  |     |
|--|-----|
| Giennadij F. Matwiejew, <i>Piłsudskij</i> — Rafał Stobiecki .....  | 202 |
| Piotr Biliński, <i>Stanisław Kutrzeba (1876–1946). Biografia naukowa i polityczna</i> — Janusz Mierzwa ..... | 206 |

|  |     |
|--|-----|
| Ilona Florczak, <i>Jędrzej Moraczewski. Socjalista, poseł, legionista. Z autonomicznej Galicji do niepodległej Polski</i> — Arkadiusz Rzepkowski .....   | 210 |
| Krzysztof Zajączkowski, <i>Bohater obrony Helu, kmr por. Zbigniew Przybyszewski 1907–1952</i> — Tadeusz Kondracki .....  | 213 |
| Mirosław Dymarski, <i>Konflikty na Bałkanach w okresie kształtowania się państw narodowych w XIX i na początku XX wieku</i> — Elżbieta Znamierowska–Rakk .....                                     | 217 |
| Marek Gałęzowski, <i>Na wzór Berka Joselewicza. Żołnierze i oficerowie pochodzenia żydowskiego w Legionach Polskich</i> — Adam Redzik .....  | 221 |
| Karol Chylak, <i>Układy o ziemskich marnościach. Kościół katolicki wobec problemów odzyskania i redystrybucji dóbr duchownych w Polsce w latach 1918–1925</i> — Małgorzata Łapa.....               | 225 |
| Patryk Tomaszewski, <i>Polskie korporacje akademickie w latach 1918–1939. Struktury, myśl polityczna, działalność</i> — Arkadiusz Meller .....   | 229 |
| Giennadij Filippowicz Matwiejew, Wiktorija Stanisławowna Matwiejewa, <i>Polskij plen. Wojennosłużaszczije Krasnoj armii w plenu u polaków w 1919–1921 godach</i> — Wojciech Materski .....         | 234 |
| Andrzej Zięba, <i>Lobbing dla Ukrainy w Europie międzywojennej. Ukraińskie biuro prasowe w Londynie oraz jego konkurenci polityczni (do roku 1932)</i> — Włodzimierz Mędrzecki.....                | 246 |
| Kordian Józef Zamorski, <i>Dzienniki (1930–1938)</i> — Włodzimierz Suleja .....  | 250 |
| Wojciech Jerzy Muszyński, <i>Duch młodych. Organizacja Polska i Obóz Narodowo–Radykalny w latach 1934–1944. Od studenckiej rewolty do konspiracji niepodległościowej</i> — Krzysztof Kawęcki ..... | 252 |
| <i>Księga bezprawia. Akta normatywne kierownictwa resortu bezpieczeństwa publicznego (1944–1956), wybór i oprac.</i> Bogusław Kopka — Igor Kordas .....  | 257 |
| Maciej Tymiąński, <i>Partyjni agenci. Analiza instytucjonalna działalności lokalnych instancji PZPR w przemyśle (1949–1955)</i> — Hubert Wilk .....  | 270 |
| Witold Gieszczyński, <i>Od narodzin „Solidarności” do Trzeciej Rzeczypospolitej. Przemiany społeczno–polityczne w województwie olsztyńskim (1980–1989)</i> — Piotr Kardela .....                   | 276 |

#### IN MEMORIAM

|   |     |
|---|-----|
| Zmarł profesor Tadeusz Kisielewski (1939–2012) — Tadeusz Wolsza ..... | 283 |
|---|-----|

## **Wśród naszych Autorów m.in.:**

Dr Henryk Bartoszewicz — pracownik naukowy Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie  
Dr Tomasz Czarnota — adiunkt w Instytucie Historii Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie

Mgr Jan Daniluk — pracownik Biura Edukacji Publicznej Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Gdańsku

Dr Waldemar Grabowski — pracownik naukowy Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie

Dr Piotr Kardela — pracownik Biura Edukacji Publicznej Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Białymstoku. Delegatura w Olsztynie

Mgr Ryszard Kawelec — doktorant w Instytucie Historycznym Uniwersytetu Wrocławskiego

Dr Krzysztof Kawęcki — pracownik naukowy Szkoły Wyższej im. Bogdana Jańskiego w Warszawie

Dr hab. Tadeusz Kondracki — prof. nadzwyczajny w Instytucie Historii Polskiej Akademii Nauk w Warszawie

Dr hab. Krzysztof Kosiński — prof. nadzwyczajny w Instytucie Historii Polskiej Akademii Nauk w Warszawie

Mgr Igor Kordas — pracownik naukowy Centrum Szkolenia Policji w Legionowie

Dr Elżbieta Kossewska — adiunkt w Instytucie Dziennikarstwa Uniwersytetu Warszawskiego

Dr Małgorzata Łapa — adiunkt w Instytucie Historii Uniwersytetu Łódzkiego

Prof. zw. dr hab. Wojciech Materski — w Instytucie Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk w Warszawie

Dr Arkadiusz Meller — adiunkt w Instytucie Politologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu

Prof. zw. dr hab. Włodzimierz Mędrzecki — w Instytucie Historii Polskiej Akademii Nauk w Warszawie

Dr Janusz Mierzwa — adiunkt w Instytucie Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie

Dr Adam Redzik — adiunkt na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Stefana Kardynała Wyszyńskiego w Warszawie

Dr Arkadiusz Rzepkowski — adiunkt w Instytucie Historii Uniwersytetu Łódzkiego

Dr Piotr Stanek — pracownik naukowy Centralnego Muzeum Jeńców Wojennych w Łambinowicach–Opolu

Prof. dr hab. Rafał Stobiecki — w Instytucie Historii Uniwersytetu Łódzkiego

Prof. dr hab. Włodzimierz Suleja — dyrektor Instytutu Pamięci Narodowej Oddział we Wrocławiu

Ks. dr Jarosław Wąsowicz — kierownik Archiwum Salezjańskiego Inspektorii Pilskiej w Pile

Dr Hubert Wilk — adiunkt w Instytucie Historii Polskiej Akademii Nauk w Warszawie

Prof. zw. dr hab. Tadeusz Wolsza — w Instytucie Historii Polskiej Akademii Nauk w Warszawie

Dr hab. Jacek Wołoszyn — pracownik naukowy Biura Edukacji Publicznej Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Lublinie

Prof. dr hab. Elżbieta Znamierowska–Rakk — na Wydziale Orientalistycznym Uniwersytetu Warszawskiego

## Informacja dla autorów „Dziejów Najnowszych”

Redakcja zwraca się do wszystkich autorów o stosowanie następujących rygorów, dotyczących formy tekstów nadsyłanych do druku w naszym piśmie:

1. Wszystkie teksty należy składać na dyskietkach w formacie PC lub MAC oraz w dwu egzemplarzach, przepisanych według obowiązujących norm: na stronie po 30 wierszy po ok. 60 znaków, z marginesem z lewej strony szerokości 4–5 cm. Poprawki i uzupełnienia powinny być ograniczone do minimum i nie mogą przekraczać trzech na jednej stronie; nie stosujemy żadnych podkreśleń.

2. Układ pierwszej strony artykułu i artykułu recenzyjnego (tj. obszerniejszej, polemicznej recenzji) powinien wyglądać następująco: z lewej strony u góry imię i nazwisko autora oraz dokładny adres, poniżej tytuł na środku strony (na osi). Wszystkie te elementy należy pisać pismem tekstowym, nie zaś samymi wielkimi literami.

3. W recenzji ponad tekstem należy umieścić kolejno: imię (w formie rozwiniętej) i nazwisko autora recenzowanej pracy, jej tytuł i ewentualnie podtytuł (według strony tytułowej); jeśli recenzja dotyczy pracy zbiorowej, wówczas po tytule należy podać imię i nazwisko redaktora; następnie — w przypadku pracy wielotomowej — liczbę tomów lub części (np. t. I–II) cyframi rzymskimi i dalej: miejsce i rok wydania, nazwę wydawcy, na ostatnim miejscu liczbę stron. Imię i nazwisko autora recenzji — na końcu tekstu z prawej strony (oraz dokładny adres).

4. Teksty do działu „Życie naukowe” zawierają tytuł (na osi); podpis autora jak w recenzji.

5. Wspomnienia pośmiertne: w tytule imię i nazwisko osoby, której tekst dotyczy, pod nim w nawiasach dokładne daty życia; podpis autora jak w recenzji.

6. Przypisy następują w maszynopisie po tekście zasadniczym, od nowej strony. Numery przypisów należy umieszczać we frakcji górnej, bez nawiasów lub kropek, w wierszu z wcięciem akapitowym. Odnośniki do przypisów w tekście są umieszczane przed kropką kończącą zdanie (z wyjątkiem, gdy kończy je skrót: w. — wiek lub r. — rok) albo przed przecinkiem wewnątrz zdania (z wyjątkiem, gdy muszą być umieszczone między słowami, których nie oddziela przecinek).

7. W tekstach zasadniczych przyjmujemy ogólnie przyjęte skróty (np. itp., m.in., rkps, mps, t., z., etc.), a także z reguły: r. (rok) i w. (wiek), inne w miarę potrzeby. Nazwy miesięcy podajemy cyfrą rzymską wówczas, gdy występują wraz z dniem i rokiem (bez oddzielających je kropek), w innych przypadkach w ich brzmieniu słownym (16 V 1935 r.; 16 maja; w maju 1935 r.).

8. W przypisach stosujemy skróty jak w punkcie 7., dopuszczalne są także inne skróty, przyjęte w historycznych opracowaniach specjalistycznych, jednak z wyjaśnieniem znaczenia w pierwszym przypadku ich zastosowania. Tytuły czasopism i serii wydawniczych piszemy w cudzysłowie; po tytule publikacji zamieszczonej w opracowaniu zbiorowym piszemy po przecinku — w: (bez nawiasów prostokątnych). Tomy i roczniki periodyków i innych publikacji podajemy cyframi rzymskimi; zeszyty, numery i części — arabskimi.

9. Wszystkie nadesłane do redakcji teksty odbiegające swoją zewnętrzną formą od powyższych zasad będą zwracane autorom do właściwego przygotowania i ponownego przepisania.

10. Redakcja prosi o dołączenie do artykułów streszczeń o objętości 1 strony maszynopisu na tej samej dyskietce co artykuł.



## Warunki prenumeraty

Wpłaty na prenumeratę przyjmowane są co kwartał. Cena prenumeraty krajowej wynosi: na **2012 r. — 21 zł** (w tym 5% VAT).

Cena prenumeraty ze zleceniem dostawy za granicę jest powiększona o rzeczywisty koszt wysyłki.

**Prenumerata krajowa:** zamówienia na prenumeratę przyjmują **Zespoły Prenumeraty** właściwe dla miejsca zamieszkania klienta.

**www.prenumerata.ruch.com.pl**

**Prenumerata ze zleceniem wysyłki za granicę:** informacji o warunkach prenumeraty i sposobie zamawiania udziela

**RUCH S.A. Biuro Kolportażu — Zespół Obrotu Zagranicznego,**

**ul. Annopol 17a, 03-236 Warszawa**

**tel. +48 (22) 693 67 75, +48 (22) 693 67 82, +48 (22) 693 67 18**

**www.ruch.pol.pl**

Telefoniczne Biuro Obsługi Klienta 0801 800 803 — koszt połączenia wg taryfy operatora.

**Subscribe:**

You are very welcome to contact us

**via phone: +48 22 693 72 76,**

**via e-mail: emilia.pietrzykowska@ruch.com.pl**

Wpłaty w PLN na konto w banku PEKAO S.A. IV O/Warszawa, No. 68 1240 1053 1111 0000 0443 0494 lub w kasie Zespołu.

Dokonując wpłaty za prenumeratę w banku czy też w Urzędzie Pocztowym należy podać: nazwę naszej firmy, nazwę banku, numer konta, czytelny pełny adres odbiorcy za granicą, okres prenumeraty, rodzaj wysyłki (p-tą priorytetową czy ekonomiczną) oraz zamawiany tytuł.

Warunkiem rozpoczęcia wysyłki prenumeraty, jest dokonanie wpłaty na nasze konto.

**Prenumerata opłacana w dewizach przez odbiorcę z zagranicy:** przelewem na nasze konto w banku, SWIFT banku: PKOPPLPWXXX

w USD PEKAO S.A. IV O/Wwa IBAN PL 54 1240 1053 1787 0000 0443 0508

w EUR PEKAO S.A. IV O/Wwa IBAN PL 46 1240 1053 1978 0000 0443 0511

po dokonaniu przelewu prosimy o przesłanie kserokopii polecenia przelewu z podaniem adresu i tytułu pod nr faxu (+4822) 532 87 31.

Informujemy, że klienci placący z zagranicy mogą też dokonać wpłaty na prenumeratę kartami kredytowymi VISA, MASTERCARD i AMERICAN EXPRESS w internecie <http://www.ruch.pol.pl>

Dostawa odbywa się pocztą zwykłą w ramach opłaconej prenumeraty, z wyjątkiem zlecenia dostawy pocztą lotniczą, której koszt w pełni pokrywa zleceniodawca.

**Terminy przyjmowania wpłat na prenumeratę krajową i zagraniczną:**

do 5 XII — na I kw. r. następnego

do 5 VI — na III kw. r. bieżącego

do 5 III — na II kw. r. bieżącego

do 5 IX — na IV kw. r. bieżącego

**Bieżące numery oraz wszystkie dostępne od 1999 r. można również kupić lub zamówić w Wydawnictwie DiG:**

01-524 Warszawa, al. Wojska Polskiego 4

tel./fax (+4822) 839 08 38

e-mail: [dig@dig.pl](mailto:dig@dig.pl); <http://www.dig.pl>

**Na terenie kraju wpłat można dokonywać także w oddziałach terenowych firmy KOLPORTER S.A.,** właściwych dla miejsca zamieszkania lub siedziby prenumeratora.

Szczególne informacje — bezpłatna infolinia 0 801 205 555

lub na stronie internetowej <http://www.kolporter.com.pl>

Subscription orders for all the magazines published in Poland available through the local press distributors or directly through the Foreign Trade Enterprise.

**CHZ Ars Polona S.A.**

03-933 Warszawa, ul. Obrońców 25, Poland

<http://www.arspolona.com.pl>

tel./fax (+4822) 509 86 09

**cena 21,00 zł (w tym 5% VAT)**  
**Nakład 500 egz.**

  
WYDAWNICTWO  
**DiG**  
[www.dig.pl](http://www.dig.pl)



ISSN 0419-8824

